

COMUNICAT SOBRE DESALLOTJAMENTS FORÇOSOS I CRIMINALITZACIÓ A PERSONES DEFENSORES DE LA TERRA I EL TERRITORI A GUATEMALA

El 29 de desembre de 2021 es van complir 25 anys de la signatura dels Acords de Pau a Guatemala. Malgrat els compromisos inclosos en relació a abordar les causes estructurals del conflicte armat intern (CAI), les condicions que van donar lloc al conflicte subsisteixen en essència en l'actualitat. Les profundes iniquitats socials, l'alta concentració de la terra, i l'expansió de megaprojectes d'inversió -hidroelèctrics, miners i agroindustrials- configuren la realitat socioeconòmica d'aquest país que ocupa el novè lloc a nivell mundial en termes de desigualtat. Avui dia, existeixen a Guatemala almenys 1.400 conflictes agraris sense resoldre que afecten principalment pobles indígenes.

En aquest context de conflictivitat per la terra, les comunitats que defensen el dret a la terra i la defensa del territori s'enfronten a processos de criminalització i a desallotjaments forçosos que vulnereu els estàndards internacionals dels drets humans. En el seu informe de 2017, *Situació de drets humans a Guatemala*, la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) arreplega l'existència de “un patró de violacions a drets humans quan s'executen els desallotjaments, que inclou la violació al dret a la consulta, i la falta de notificació prèvia, que solen ser realitzats de manera sumària i violenta per membres de la Policia Nacional Civil, l'Exèrcit i el Consell Nacional d'Àrees Protegides (CONAP), i involucreu la crema i destrucció d'habitatges, aliments, animals, sense previsió de retorn ni reubicació, sense possibilitats reals d'un degut procés ni d'accés a la justícia”. En el mateix informe, la CIDH va identificar que líders i lidereses que defensen els drets dels pobles indígenes, el territori i el medi ambient, estan especialment exposats a la criminalització.

Segons els registres de la Unitat de Protecció a Defensores i Defensors de Drets Humans -Guatemala (UDEFEQUA), l'any 2021 es van cometre 1002 agressions contra persones, organitzacions i comunitats defensores de drets humans, i durant els primers sis mesos de l'any 2022 s'han reportat 589 agressions. Així mateix, el clima d'elevada conflictivitat territorial afavorit pel model de desenvolupament extractivista pel qual ha optat l'Estat de Guatemala, ha deixat en 2021 un total de 179 agressions contra camperols/es i persones que defensen la terra, el territori i el medi ambient. Els qui defensen la terra, el territori i el medi ambient continuen sent avui dia un dels col·lectius més perseguits. Els tipus de criminalització més utilitzats, segons els registres d'UDEFEQUA, són els actes de difamació i estigmatització, les denúncies judicials sense fonament i les detencions il·legals.

Aquestes dades van en línia amb la tendència global. Segons Front Line Defenders, els arrestos i detencions van ser les formes més comunes utilitzades pels Estats per a frenar el treball de les persones defensores l'any 2020. L'informe de l'Oficina de l'Alta Comissionada de l'ONU per als Drets Humans de 2019 alerta sobre la criminalització que pateixen les persones defensores de drets humans basada “en l'ús indegut del dret penal en contra seua”, que afecta especialment als qui defensen la terra i els recursos naturals.

Els patrons d'ús indegut del dret penal en contra de persones defensores, líders i lidereses comunitàries, així com de pobles indígenes i camperols es caracteritzen per

serioses deficiències en el procés penal, falta de proves, fabricació d'acusacions, falta d'individualització dels fets i dilatació injustificada dels processos, que incrementen el desgast econòmic, social i emocional de les persones defensores, les seues famílies, comunitats i organitzacions. En l'arrel d'aquestes situacions es troben conflictes per l'accés a la terra, la protecció dels béns comuns naturals i els drets territorials de comunitats indígenes.

Actualment hi ha nombrosos casos de judicialització de persones defensores a Guatemala que exemplifiquen aquests patrons de criminalització, com els casos del Consejo de Comunidades de Retalhuleu (CCR), la Unión Verapacense de Organizaciones Campesinas (UVOC), el Comité Campesino del Altiplano (CCDA), la Coordinadora Campesina Chortí Nuevo Día (CCCND) o la Resistencia Pacífica de Cahabón.

El mes de maig passat de 2022 van realitzar una gira per l'Estat espanyol, dues defensores guatemalenques d'Alta Verapaz, representants del CCDA i de la Resistencia Pacífica de Cahabón, en la qual van exposar la situació entorn dels conflictes per l'accés a la terra, la defensa dels béns naturals i de l'aigua, i la criminalització de les persones defensores de la terra a Guatemala. En el cas del CCDA, actualment hi ha 1024 ordres de captura contra membres del CCDA, de les quals 375 són dones, empresonament de 5 líders, ordres de desallotjaments, agressions amb armes en contra de famílies i 12 persones assassinades en els últims 10 anys.

El passat 12 de juliol van tenir l'audiència per a la resolució del recurs extraordinari de cassació de Jorge Coc i Marcelino Xol, autoritats indígenes de la comunitat Choctun Basilá, en el municipi de Cobán, departament d'Alta Verapaz. Tots dos són integrants del Comité Campesino del Altiplano (CCDA), empresonats des de 2018 en el Centre de Detenció Preventiva d'Homes i Dones de Cobán. El procés està marcat per múltiples violacions al degut procés, la inconsistència dels testimonis i les proves de la seua innocència. Encara estan esperant resolució del Tribunal.

En el cas de la Resistencia Pacífica de Cahabón, en el marc de la seua lluita per la defensa del territori i dret a la consulta prèvia, lliure i informada, la Resistencia ha patit múltiples atropellaments, amenaces i intimidacions. L'acte més conegut va ser la criminalització i sentència de Bernardo Caal Xol, líder de la Resistencia. Va patir un greu procés de difamació, criminalització i judicialització, que va desembocar en la molt controvertida sentència, dictada per un tribunal de Cobán al novembre de 2018, que li va condemnar a 7 anys i 4 mesos de presó per suposats delictes de detenció il·legal i robatori agreujat. Representants de Nacions Unides van considerar el procés legal contra Bernardo Caal Xol com un clar cas de criminalització. El 24 de març d'enguany, després de 4 anys en la presó, Bernardo Caal va ser deixat en llibertat per bona conducta. Encara estan pendents les audiències en un segon procés obert en contra seua.

Estem preocupades per la falta de seguretat jurídica de la terra que es viu en moltes comunitats; la inexistència d'instàncies a càrrec de promoure solucions dialogades a conflictes de terra, així com la inexistència d'una política agrària integral. Tot això es dona en un context de fractures profundes en el sistema de justícia i de fort afebliment de l'Estat de Dret, la qual cosa podria portar a una major escalada de conflictes de terra

violents i a la imposició dels interessos de persones i grups poderosos, en detriment de les comunitats indígenes.

En un context d'afebliment de la institucionalitat pública i d'atacs contra la independència de la justícia a Guatemala, la situació per a les persones defensores criminalitzades es torna molt crítica. En aquest sentit, el reconeixement de la labor de les persones defensores per part de la comunitat internacional, així com el seguiment als seus casos a través de l'observació dels judicis resulta fonamental per a promoure que es garantisca el degut procés.

Davant aquesta situació, les organitzacions signants subscriuim aquest anomenat urgent:

1. Reafirmant el nostre suport a la labor de les persones, organitzacions i comunitats defensores de la terra, el territori i el medi ambient a Guatemala, preocupades pels processos de criminalització que s'articulen contra la labor d'aquestes. Des de les organitzacions signants ens mantindrem vigilants davant qualsevol vulneració de drets i repressió violenta de la protesta social i de la resistència pacífica per part del Govern guatemalenc.

2. Demandant al Govern d'Espanya que faci seguiment del compliment del Conveni 169 de l'OIT, ratificat per l'Estat de Guatemala, en àrees de presència d'inversions de procedència espanyola, i que aquestes inversions no violen la plena efectivitat dels drets socials, econòmics i culturals d'aqueixos pobles, respectant la seua identitat social i cultural, els seus costums i tradicions, i les seues institucions, així com a realitzar les consultes prèvies, lliures i informades per a totes aquelles accions que els afecten en els seus territoris ancestrals, seguint les tradicions del poble indígena afectat.

3. Sol·licitant al Govern d'Espanya que, a través de la seua Ambaixada a Guatemala, realitze observacions de les audiències dels judicis en contra de les persones defensores de la terra i el territori judicialitzades, mostrant la preocupació de la comunitat internacional perquè es garantisca el degut procés.

4. Demandant al Govern d'Espanya que, en els seus diàlegs bilaterals amb Guatemala, subratlle la urgència que es restablisquen institucions i mecanismes responsables i capaços de promoure solucions dialogades i pacífiques als conflictes de terra, i que coneguen i facen complir els drets i necessitats fonamentals de comunitats rurals i indígenes.

#Defensemlavida

#LlibertadJorgeCociMarcelinoXol

#Somdefensores #Nocriminals

Adhesiones / Adhesions / Atxikipenak:

1. *Coordinadora Valenciana de ONGD (CVONGD) - Agrupa a 102 ONGD*
2. *Plataforma de Solidaritat amb Guatemala de Barcelona*
3. *Red Ecofeminista*
4. *Amycos.org*
5. *Asociación de investigación y especialización sobre Temas Iberoamericanos (AIETI)*
6. *Asociación Mujeres Palante*
7. *Asoc. Nourdine - Asociación Cultural La Paz*
8. *Asociación para la Cooperación Entre Comunidades (ACOEC)*
9. *Asociación Paz con Dignidad*
10. *Asociación Pro Derechos Humanos de España (APDHE)*
11. *Asociación Zehar-Errefuxiatuekin*
12. *Associació El Llibrell, eines de transformació local*
13. *ATELIER ONGD- Asociación de técnicos especialistas en investigación y estudios sobre la realidad latinoamericana*
14. *Berdinak Gara*
15. *Brigadas Internacionales de Paz (PBI) - Estado español*
16. *CEDSALA (Centro de Documentación y Solidaridad con America Latina y África)*
17. *CIM Burkina - Colaboración con la infancia y la Mujer en Burkina Faso*
18. *Col·lectiu de Teatre de les Oprimides - Guardianes de la Terra*
19. *Col·lectiu Mariola Zapatista*
20. *Col·lectiu rural Benisterra (la Vall de Perputxent)*
21. *Comunidad Cristiana Popular Valencia*
22. *Consell de la Joventut de Barcelona (CJB)*
23. *Cooperació*
24. *CSAM Mas del Potro (Centre Social Autogestionat de Muntanya)*
25. *CSOA l'Horta*
26. *CuinaViva! menjars agroecològics*
27. *Ecologistas en Acción*
28. *El Pa Sencer SCCL*
29. *Escoles Solidàries*
30. *Fundación Musol*
31. *Fundación Paz y Solidaridad Euskadi*
32. *Fundación por la Justicia*
33. *Greenpeace España*
34. *Grupo Intercultural Almàciga*
35. *ICID (Iniciativas de Cooperación Internacional para el Desarrollo)*
36. *Ingeniería Sin Fronteras del País Vasco - Euskal Herriko Mugarik Gabeko Ingeniaritza*
37. *Iniciativa Mesoamericana de Mujeres Defensoras de Derechos Humanos*
38. *Intersindical Solidària*
39. *Komun.org*

40. *LA COSECHA Comunicació*
41. *Lêgerîn Azadî*
42. *Lliga dels Drets dels Pobles*
43. *Lumaltik Herriak*
44. *Manos Unidas*
45. *Medicusmundi Mediterrània*
46. *Mugarik Gabe*
47. *ONGD Ensenyants Solidaris*
48. *Oscarte ONGD*
49. *Perifèries del Món*
50. *Plataforma Aire Limpio de La Hoya de Buñol-Chiva*
51. *Plataforma MOVILIZATE*
52. *Plataforma Salvemos Farrajón*
53. *Proyecto Senda Nativa*
54. *Revista Soberanía Alimentaria, Biodiversidad y Culturas*
55. *STEI INTERSINDICAL*
56. *SETEM CATALUNYA*